CLIVAGE - PROJECTION DE L'IMAGE MATERNELLE ARCHAÏQUE. UNE ÉTUDE CLINIQUE DE L'ORIENTATION DANS LE RÊVE

Nikolaï Kolev

Psychiatre, analyste didacticien et superviseur à l´Institut de l´Association Psychoanalytique Suédoise.

PUBLIÉ DANS JOURNAL DE LA PSYCHANALYSE DE L´ENFANT NOUVELLE SÉRIE ,

VOLUME 5, NR 1/2015 PP. 165-195

РАЗЦЕПВАНЕ-ПРОЕКЦИЯ НА АРХАИЧНИЯ ОБРАЗ НА МАЙКАТА КЛИНИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОРИЕНТАЦИЯТА В СЪНЯ

Николай Колев

Психиатър, обучаващ аналитик и супервизор в Института на Шведската психоаналитична асоциация.

Преведе от френски д-р Димо Станчев

РАЗЦЕПВАНЕ-ПРОЕКЦИЯ НА АРХАИЧНИЯ ОБРАЗ НА МАЙКАТА

КЛИНИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ОРИЕНТАЦИЯТА В СЪНЯ

Николай Колев

В това изложение си поставям две задачи, които е трудно да се разделят. Първата се състои в това да се опитам да покажа, че има съответствие между латентното съдържание на съня и формалната пространствена структура на **манифестния сън**, иначе казано, **неговата конфигурация.**

Втората задача ще бъде да разгранича в рамките на тази конфигурация една **разцепване-проекция на първичния образ на майката вдясно**, в дясната половина на архаичното пространство. Тази разцепване-проекция на майчиния обект е ясно изобразена и доловима във външното пространство. Тя е осезаема и проверима в пространствените географски отношения, които остават удивително постоянни при клиничното проучване.

Двете половини на тялото създават основното разделение на пространството: пространството в ляво и пространството в дясно. Пространствената конфигурация на съня изглежда се разгръща редовно в това, което нарекох **„архаично пространство”**. Казано накратко, архаичното пространство е **мястото на съхранение на първичните обекти**. Това пространство се образува генетично около първичните обекти, като в самото начало това е майката от първоначалните времена, (*"urzeitlich"* според термина на Фройд) или нейният заместител. Тя изглежда се изобразява винаги в дясната половина на архаичното пространство. Въз основа на клинични наблюдения върху хода на проекциите и на пространственото разположение на преследвачите при параноидни пациенти, аз описах архаичното пространство като двуизмерно. То се състои от лявата и от дясната половина на тялото, които, разделени чрез

едно сагиталнно сечение служат, в известен смисъл, като „изразно пространство”. Освен това се опитах да разкрия пространствените отношения на родителските образи в предедиповата и едиповата фази. (фиг. 1)

Оралната или по-скоро предедиповата майка, в качеството си на интроециран стабилен вътрешен обект, изглежда винаги се изобразява в дясната половина на архаичното пространство, независимо дали индивидът е леворък или десноръ. При по-тежко увредени или силно регресирали пациенти аз описах **една разцепване-проекция на майчиния образ в дясната половина на архаичното пространство**. Там, в дясната половина, откриваме едно изображение в ляво на мразената и застрашаваща майка; и едно изображение в дясно на идеализираната и недостижима майка. Тази разцепване-проекция има защитна функция и цели пациента да се „справи“ с неустоимата омраза и гняв, които изпитва по отношение на първичната майка. Алтернативата е пълна деструкция на обекта и един вид клинична смърт.

Образът на първичния ранен баща, когото наричам „садистичния баща, хомосексуалния баща”, поради пасивните нагонни пориви у момчето по отношение на бащата, е представен вляво, като противовес на образа на майката на това ниво. Цялата тази структура може да бъде изведена, чрез проекцията, във **външното географско пространство** – това е фантазираната или отигравана от пациента родителска топология. Тя се представя като на една ментална карта, в която изток съответства на дясното, а запад - на лявото, както и север съответства на дясното и юг на лявото (жироскопичен принцип, вж. стр. 20 по-долу). По този начин пациентът е ангажиран в едно неспирно махаловидно движение на приближаване и отдалечаване от единия родител към другия. (Brunswick R. M. , 1940, p. 318) (фиг. 1).

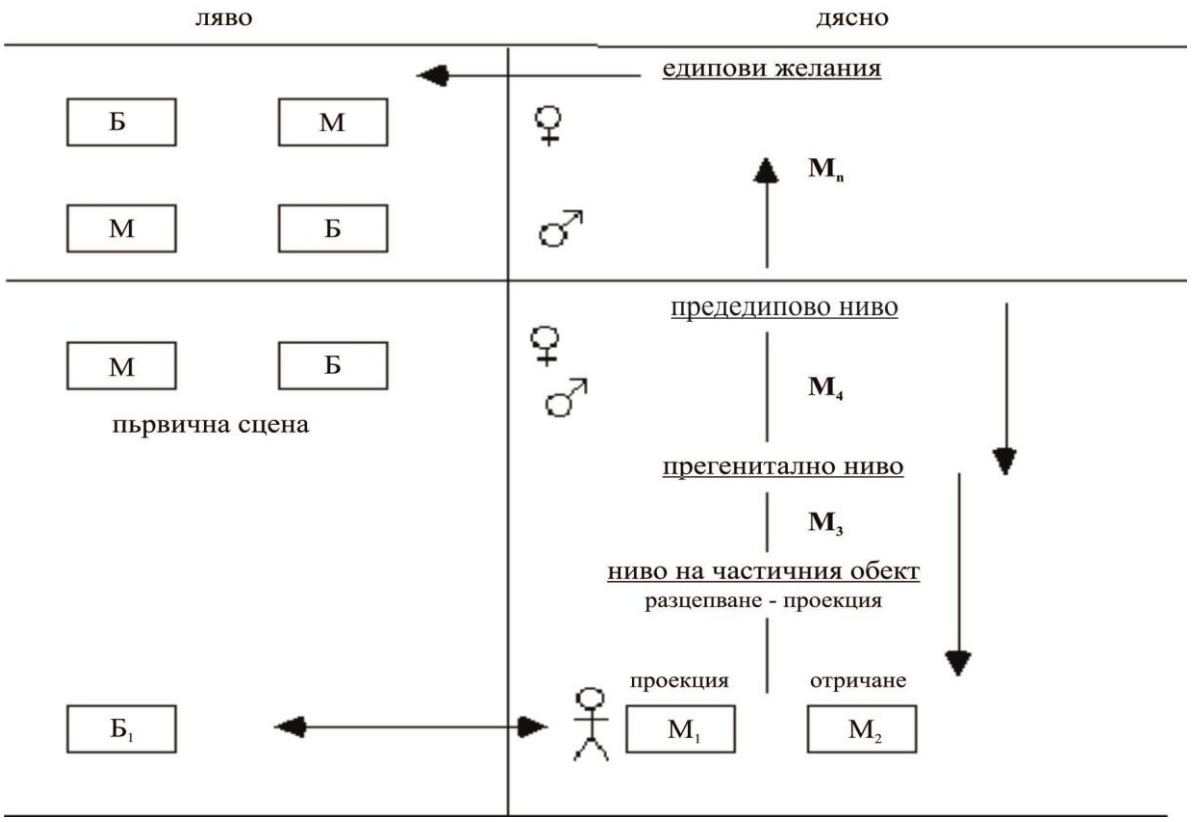

Фиг. 1 Опростена схема на пространствените отношения на родителските образи в предедиповата и едиповата фази.

М1) Мразената и застрашаваща майка, „фаличната" майка (лошата майка-гръд на Клайн?).

М2) Идеализираната и недостижима майка (добрата майка-гръд на Клайн?).

М3-М4...Mn) Повече или по-малко инкорпорираната: „погълнатата" и „смляна" майка. Тя не е изобразена, доколкото е интегрирана в Аз-а (Self). Едно последователно понижаване на амбивалентността, без навярно тя да изчезва напълно. При някои пациенти това би била главната цел на терапията, която може постепенно да бъде постигната. Бавно в лявата страна се появява образът на едиповата майка, желана и жадувана, но недостъпна. Силна амбивалентност към бащата, който сега е съперникът.

Б1) Първичният ранен баща, „садистичният", „хомосексуалният" баща (бащата-пенис на Клайн?).

Практически аз определям като „архаично пространство" пространствените конфигурации на първичните обекти в различните нива на психичното развитие[1].

ЛЯВОТО И ДЯСНОТО В СЪНЯ

Категориите ляво-дясно, които аз не разглеждам като символи в психоаналитичния смисъл на думата, а като архаични пространствени отношения на първичните обекти с телесния Аз, преминават без изменение от латентното в манифестното съдържание на съня. Това, което подлежи на изтласкване, изместване, заместване или символизиране в съня са представите за обектите, а не техните пространствени отношения спрямо телесния Аз. Тези пространствени отношения изглежда остават непроменени и удивително постоянни и преминават, бих желал отново да подчертая, **непроменени**, от латентното в манифестното съдържание на съня.

За Робърт Флис (Robert Fliess, 1973, p.8) „символът е своеобразен вид несъзнавана представа на елемент или функция на физиологичния телесен-Аз-удоволствие (the pleasure-physiological body ego)". Той включва тук представите на родителите и на братята и сестрите, които са инцестни обекти, а не елементи на физиологичния телесен-Аз-удоволствие; но той ги нарича „най-древните разширения на зараждащия се селф", които, по същество нарцистични, също могат да бъдат символизирани като ерогенните части на тялото. Ето неговата бележка, която в нашия контекст придобива за мен голямо значение:

„Единственото привидно изключение от твърденията ми, че символът представлява елемент или функция на физиологичния телесен-Аз-удоволствие е символизацията – която пръв наблюдава Щекел (Stekel, 1910) – за погрешно (wrong), изразено с помощта

---

[1] За повече подробности вж. стр. 19-21 по-долу, както и разработките върху архаичното пространство, които съм развил в основните си текстове: N.Kolev (1997) Introduction à l'étude de l'espace archaique. L'Evolution psychiatrique, 62, 4, 721-742 et N.Kolev (2011) The Concept of Archaic Space. Scandinavian Psychoanalytic Review, 34, 95-107.

на „лявото” (left), и двете противопоставени на "right" („дясно”, „правилно”). При това изглежда, че такава представа е обичайна. Същевременно ми се струва, че би трябвало да я изключим от списъка на символите, доколкото тя не се отнася до нито един елемент от физиологичния телесен-Аз-удоволствие и до нито една физиологично-удоволствена функция.” (op. cit.p. 12).

Желанието на съня изглежда може да се изрази единствено посредством пространственото разположение на представите за обектите (пространството на съня).

Отдавам специално внимание на "*layout*"-*а* в съня, на начина, по който сънуващият възприема сцената на съня в зависимост от своето усещане за ляво и дясно, на местата, където са разположени фигурите в съня или където се осъществяват действията. Можем накратко да обобщим, че това, което най-вече ме интересува в изследването на съня е онова, което Фройд (Freud, 1933, p. 39) нарича „чисто формалните черти на манифестния сън”. Клиничният ми опит ме научи, че можем значително да задълбочим разбирането си за желанието на съня не само чрез асоциациите, следващи отделните елементи на манифестния сън, но и чрез **изследване на разположението на фигурите в съня и на действието, насочено към тях**. Ето защо говоря за пространствена конфигурация на съня, а не само за пространствено разположение на фигурите в съня. Желанието на съня, посредством обекта, също има своето място.

Първичният орален садизъм, например, намира своята пространствена конфигурация в дясната половина на архаичното пространство, понеже е свързан с оралната майка, представена в дясно.

В това изложение бих искал да представя именно тези пространствени отношения посредством анализата на сънища.

СЪНУВАЩАТА

Преди да подходя към основната си тема, бих искал накратко да представя сънуващата и нейната анализа до момента, в който се появиха описаните сънища.

Жена на 35 години дойде да се консултира по повод на все по-задълбочаваща се депресия. Преди няколко години е изгубила майка си, която се е алкохолизирала. Родителите ѝ се развели, когато била на единадесет години. Живее сама, с момченце в предучилищна възраст. Никакъв контакт с бащата след раждането на детето. В последните години е страдала от болки в дясната длан или по цялата дясна ръка. Последвали са множество консултации, поставяни са ѝ различни диагнози, като дори ѝ е била препоръчана хирургична интервенция. В крайна сметка, една „полякиня" (изтокът), кинезитерапевтка, е успяла, макар частично, да облекчи болките ѝ. Въпреки това в началото на анализата оплакванията ѝ продължаваха.

Отношенията ѝ с мъжете са били хаотични, краткотрайни, с периоди на промискуитет. Още в началото на анализата нестабилният ѝ сексуален идентитет се разкри в опитите ѝ за хомосексуални контакти в миналото. Ще спомена, в тази връзка, че последният ѝ опит за лезбийски отношения с млада шведка е започнал по време на пътуването им до Ленинград (отново изтока). Тази жена, по отношение на която пациентката е била силно амбивалентна, впоследствие се е обесила, което и досега поражда у анализираната силно чувство за вина.

Нейната интензивна майчина фиксация и кастрационен комплекс се проявиха с нарастваща отчетливост в хода на анализата.

В началото пациентката проявяваше силен интерес към всевъзможни мистични учения: лечение с помощта на кристали, влечение към астрологията, спиритизма, пророчеството, прераждането и т. н. Тя търсеше по един почти компулсивен начин „духовността", както самата тя се изразяваше, далеч от този жесток и мръсен свят.

Успоредно с това се разкриваше и нейната постоянна загриженост за външния ѝ вид. Беше ѝ трудно да се показва, да показва лицето си (като дете била страдала от периорална екзема) и особено челото си, което намираше за ниско и грозно, като знак, издаващ нейната ниска интелигентност и че тя е същинска женска маймуна. Тя се подстригва, и винаги е подстригвала косата си, на бретон, за да прикрие челото си. Това постепенно доведе до детските ѝ спомени, белязани със срама от нейните генитални части (класическото изместване на горе): тя имаше навика компулсивно да спуска бретона си, за да прикрие лицето си, точно както като дете е правила с късата си рокличка, за да скрие по-малоценния си, според нея, полов орган.

В този контекст тя споменава също и постоянното съперничество с брат си, с три години по-голям от нея. Братът е бил любимецът на майката. Двете деца са били енуретични и майка им ги е възнаграждавала с по една „червена точка”, когато не са подмокряли леглата си.

В същото време бретонът е изпълнявал и още една функция. Като девойка тя си е фантазирала, че е момче и че е Храбрият принц (Prince Valliant), в нейната представа той е имал бретон. Оттук произтича и нейното възхищение към поп-звездата Принц, познат ѝ като бисексуален. През тези години тя непрекъснато е носила един колан, който много е харесвала и който е бил украсен с три лилии (цвете, имащо отношение към собственото име на майка ѝ). Дрехите ѝ са били мъжки, което е съвпадало с модата унисекс, популярна по това време.

В първите си сексуални игри тя си е партнирала с едно по-малко съседско момиче. Пациентката вкарала шишенце от кетчуп във влагалището на момиченцето, което предизвикало яростта на майката на детето и решимостта ѝ да забрани срещите между двете деца.

Аналитичната работа върху този материал, както и интерпретацията на серия от сънища, в които тя изразяваше своя несигурен полов идентитет и своето желание за пенис, доведоха до това тя да започне да „показва челото си”. Тя промени прическата си, като привързваше с панделка придърпаните си назад коси. Едновременно с това започна да става все

по-чувствителна към разделите с мен. Болките в дясната ръка и дясното рамо се завръщаха по време на обичайните прекъсвания на лечението, за да изчезват впоследствие.

СЪН №1. КЪЩАТА-КУТИЯ НА ИЗТОК

Сега бих искал да представя **един сън, който пациентката сънува точно преди рождения си ден,** по време на втората година от анализата. Той отразява темата за раждането, прераждането или не-раждането – оставането в корема на майката, красиви нарцистични фантазии в духа на Бела Грюнберже (Bela Grunberger , 1971, стр.25).

По това време **психичната ситуация** е белязана от битката срещу собствения ѝ пол. Тя е мъж, „травеститка", според собствените ѝ думи. Тя е потисната и се чувства незащитена. Носи дебело кожено яке, което тежи, болят я раменете. Смята, че кожената дреха ѝ предоставя една допълнителна кожа, от която се нуждае и на която знаем значението, благодарение на Дидие Анзиьо (Didier Anzieu, 1985, стр. 62-66).

Тя започва с остатъци от деня. Отговорила е на една обява за вила в Грислехолм (архипелага на Стокхолм, на североизток, на дясно!). *Смята евентуално да я наеме за лятото заедно с нейна приятелка, живееща също сама със сина си.*

Сънува, че се намира в тази къща, която изглежда странно, с прави стени, едно общо помещение като един вид кутия. Няма мебели. Тя се разхожда в тази кутия и през единствения прозорец вижда ограниченото пространство на двора с две беседки. В един отворен процеп между туфестите храсти, обграждащи беседките, тя забелязва кораб, идващ от Финландия. Гледката ѝ е неприятна и тя отстъпва назад (фиг. 2).

Сънят продължава със сън в съня. Къща на склон, в близост до брега. Има залив. Гледката е много красива и тя я описва многословно и подробно.

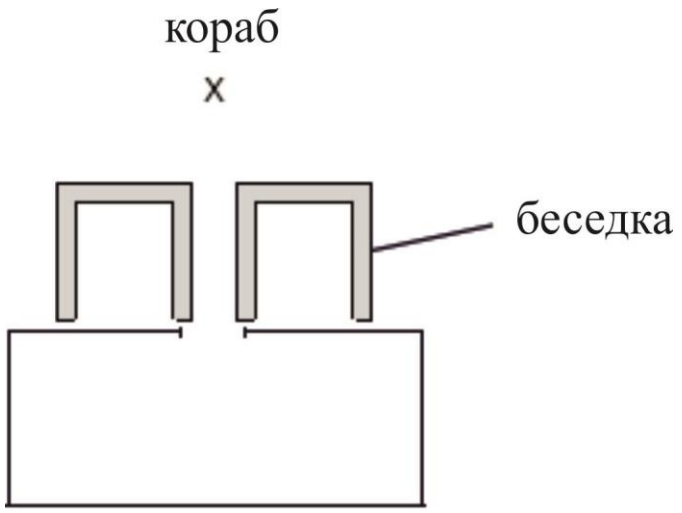

Фиг. 2

Спонтанни асоциации във връзка със съня

Тя ми говори за своята изолация, за страха си от живота, за отвращението си да празнува вдругиден рождения си ден. Няколко приятели и познати са ѝ се обадили по телефона. Тя е недоволна, изобщо няма чувството, че ѝ предстои рожден ден, сякаш е забравила този ден. Завършвам сесията с кратка интерпретация: „Искате да се намирате в една кутия".

При следващата ни среща пациентката разказва, че предишния ден, излизайки от при мен, се е запитала: *„ Каква всъщност е тази шибана кутия?"*. Малко по малко сама си е дала сметка, че става въпрос за утробата на майка ѝ. *„Отстъпих назад, не исках да изляза на верандата"*.

Тъй като се бяхме върнали към съня от предишния ден, аз ѝ предложих да формулира няколко асоциации върху темата на **„Сънуваната в съня къща", сънят в съня**. Оказа се, че тази къща с околността си ѝ е позната. Тя разпознава тези гледки. Те са тези, които е наблюдавала от вилата в Даларна (на север от Стокхолм), където като дете е прекарвала летата с баба си и дядо си по бащина линия. Понастоящем баща ѝ, новата му съпруга, както и двете им малки деца, прекарват там по-

голямата част от летата си. Тъй като е много тясно, тя самата не може да бъде в къщата с детето си.

Коментари

Латентният смисъл на съня се разкри с относителна лекота благодарение на аналитичната работа. Осъществяването на желанието се състои в реализирането на една фантазия: оставане в майчината утроба и отказ да се роди на рождения си ден.

Това, което има най-голямо значение за нас в този контекст е, че **майката, утробата на майката, къщата във форма на кутия, са представени на изток, на дясно.** [2]

Редица детайли в съня (кутията с един единствен прозорец, двете беседки, процепът между тях) напомнят за женската анатомия (фиг. 2). Има също веранда, на която пациентката отказва да излезе. Верандата, балконът и т.н. са познати символи за гръдта.

По отношение на „сънуваното" в съня, становището на Фройд се потвърждава напълно:

„... това, което се възприема като „сън" съдържа изобразяването на реалността, същинския спомен, докато обратно, сънят, който продължава, просто изобразява желанието на сънуващия. Трябва да видим в това вмъкване, в този *„сън в съня"*, *еквивалента на желанието фактът, описан като сънуван, да не се е случвал*. С други думи, ако някои факти се появяват в съня като сънувани, това означава, че те са напълно реални и това е равнозначно на много силно потвърждение. Работата на съня използва самия сън като вид отказ, доказвайки по този начин нашето откритие, че сънят осъществява желание" (S.Freud, 1900, стр. 291, курсивът мой).

---

[2] Символният смисъл на *къщата*, свързан с тялото на пациента, е добре познат (K. A. Scherner, 1861, цитиран от S. Freud, 1916/1917 p.138). Бих искал да припомня, че според К. Абрахам (K. Abraham, 1924 стр. 285), къщата представлява майката. Двете идеи не се самоизключват. Къщата може би символизира ранното тяло, което все още не е напълно диференцирано от това на майката.

СЪН № 2. КОЛЕДНАТА СВИНСКА ШУНКА

Вторият сън, който също е предмет на нашето изследване, се случи точно преди прекъсването за Великден, в края на втората година от анализата[3]. **Психичната ситуация** е белязана от регресивни елементи: в свободното си време тя се страхува да излиза; вървейки по улицата, има постоянно съзнавани фантазии, че е мъж. В аналитичните часове, предшестващи съня, тя се оплаква от безкрайна умора, усещане за световъртеж и страх, че ще падне. Утре трябва да бъде последната сесия преди прекъсването за Великден.

Пациентката започва днешната сесия с думите: *„Сънувах реалистичен сън тази нощ".*

„Той се развиваше във вашия кабинет, в тази стая. Но подредбата на мебелите беше друга. Кушетката се намираше пред прозореца, а бюрото беше на мястото на кушетката, но в другата посока. (Тук пациентката се спира, колебае се да продължи. След кратко мълчание казва: *„Трябва да ви го разкажа."*)

Вие сте легнал на кушетката до мен, с лице към стената. Вие сте по гащета. Краката ни са като кръстосани. (Тук пациентката описва по доста объркан начин положението на краката ми. *„Да ви покажа ли?".* Слушам мълчаливо, без да питам за подробности. Доколкото разбирам от нейните обяснения, аз лежа с изпънат ляв крак и свит десен (фиг. 3 и 4).

[3] Коледна свинска шунка, , шведски 'julskinka' [юлшинка], е традиционно коледно ястие в Швеция. Защо пациентката сънува за коледна шунка преди Великден, ще се опитаме да разберем по-долу.

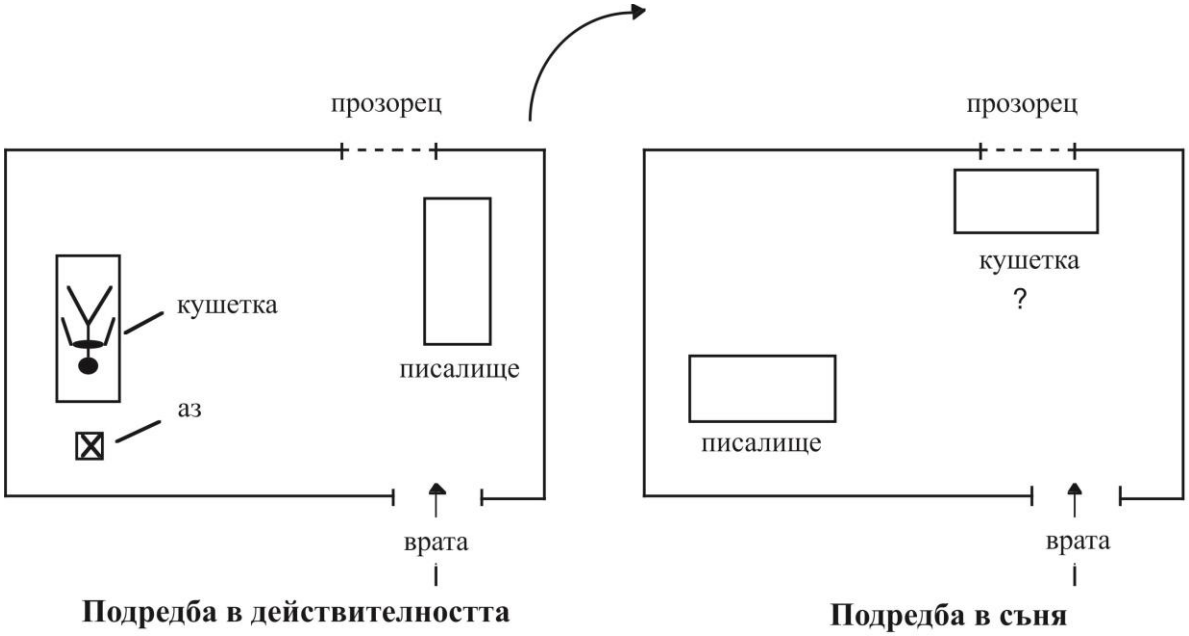

Фиг. 3 и 4

После сънят продължава извън стаята. Втора част на съня.

Вашата колежка (всъщност съпругата ми, за което пациентката знае, но въпреки това я назовава по този начин; ще се върна отново към този детайл), *вашата колежка е бясна, тя е напълно луда. Намира се в едно помещение вдясно от коридора.*

След това вие, вашата колежка и една нейна пациентка се намирате в чакалнята. Тази пациентка има дълги коси като мен. Тя е застанала на четири крака върху една кушетка, разположена на мястото на прозореца. Няма прозорец в чакалнята. Пациентката се смалява и става бебе.

Вашата колежка демонстрира своя метод. Тя с насилие ѝ забожда два малки меча в задника (бутовете), не в дупката. Ужасно е. Не мога да понеса да гледам това. Излизам в коридора близко до входната врата и плача. Вие, вие не правите нищо. Оставате седнал, където сте” (фиг. 5).

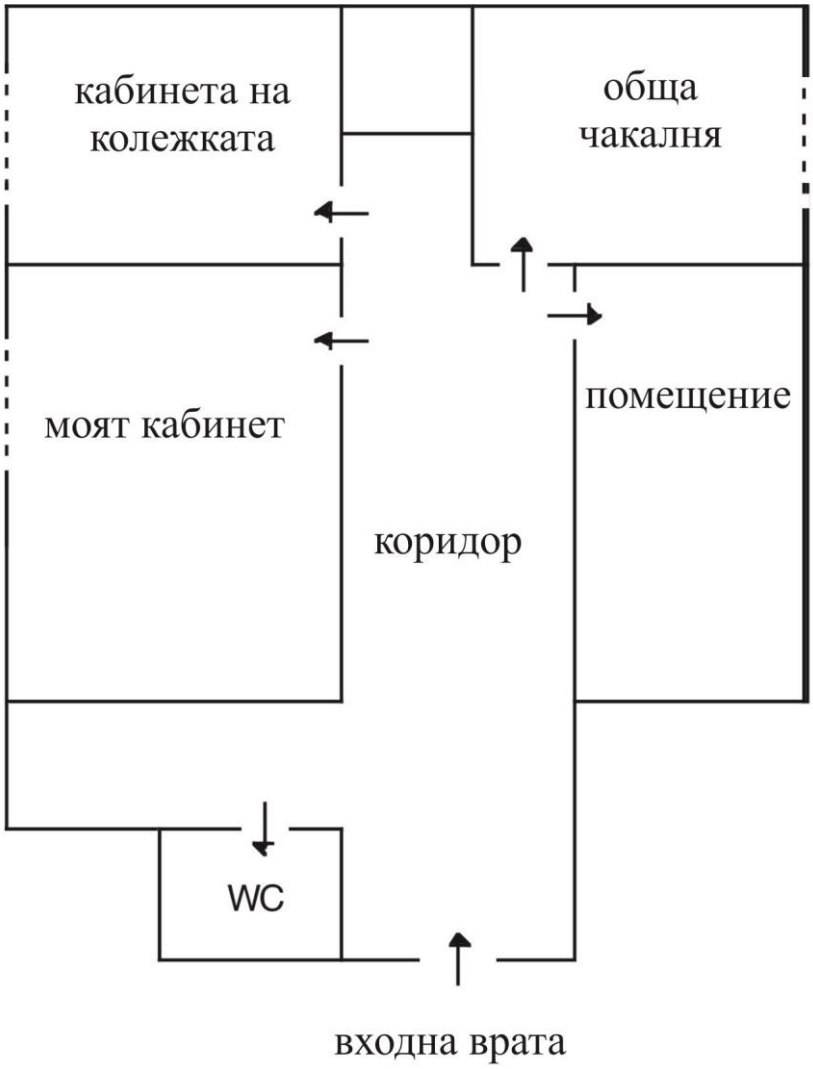

Фиг. 5 План на аналитичния кабинет

Асоциации във връзка с елементи на съня

„На четири крака”: като прасе. Като дете пациентката често е заемала тази поза. Тя се е поклащала ритмично напред-назад, издавайки характерни звуци „като прасе” (предишен материал от анализата). Сега тя добавя, че майка ѝ е раздавала по един-два удара, тъй като тази игра на пациентката ѝ е пречела да спи.

„Два меча”. Два миниатюрни меча (играчки-подарък), купени в Толедо. Те стоят на нещо като малка стойка за чадъри. Но в съня по-скоро

приличат на шишове, на дължина като шишчета за печене на месо. Тя си спомня, че единственото ястие, което майка ѝ е можела добре да приготвя, е била **коледната свинска шунка**.

Освен това пациентката разказва, че в детството ѝ са я наричали често **„малкото прасе”**. Майка ѝ имала навика да казва: „Ще те изям, малкото ми прасе. Почвам от пръстите на краката и после ухото.” Майката се е шегувала, но момиченцето е усещало как я побиват тръпки и не е било напълно сигурно, че майка му се шегува.

„Прасетата ядат какво ли не, даже и деца?” Никога не е чувала да се говори за това.

Това е краят на сесията. Интерпретирам неопределено и по-скоро като въпрос: прасе, да ядеш и да бъдеш изяден. Може би я плашат фантазии за канибализъм? Като забелязвам **много високото ниво на страхова напрегнатност** (тревожност), аз ѝ казвам, че като дете тя е имала един вид „ранна идентичност”: тя се е чувствала като прасе. Мартин Лутер като малък също е имал подобни преживявания (E. H . Erikson, 1958, стр. 32-33).

Тя е много учудена. Също никога не е чувала за това. Изглежда видимо по-спокойна, когато напуска кабинета ми.

Коментари и въпроси

Вечерта, докато записвам съня, в съзнанието ми изниква най-важният въпрос: какво е **инфантилното желание на съня**? И защо точно този сън, точно сега?

Психичната ситуация, свързана със съня е, че утре пациентката трябва да има последната си сесия преди прекъсването за Великден. По време на сесиите, предшестващи съня, тя се беше върнала към спомени за един мъчителен период от живота си. Развеждайки се, майка ѝ я е напуснала, когато пациентката е била на 11 години. Децата били оставени да живеят при баща си. Пациентката описва една сцена, белязана със

силно емоционално напрежение. Тя и брат ѝ се връщат от училище. На стълбите срещат майка си, точно когато тя се готви да напусне семейното огнище. Децата плачат. Тя ги прегръща и си тръгва. „Тя се чупѝ”, казва пациентката.

Освен това тя си припомня, че по различни поводи майка ѝ е разказвала, че е искала да се разведе, още когато пациентката е била само на една година. Тя винаги ѝ е обещавала, че ще я вземе със себе си. Сега анализантката мисли, че всичко това изобщо не е било истина. „Майка ми чисто и просто се чупѝ”. Можем да си представим, че тези разкази на майката са обострили опасенията на момиченцето, че може да бъде изоставено – опасения, които отразяват нормалното развитие (загуба на обекта, като ситуация на опасност в детството). Това, което ѝ се е случило на 11 години, само е потвърдило тези опасения и е можело да бъде преживяно като наказание. – „Тя го прави сега, можела е да го направи когато съм била само на една година!”

Накратко, психичната ситуация, в която се появява сънят, е белязана от предстоящата раздяла с мен, като **преносен обект** (**майката**).

В съня има детайли, които предизвикват любопитството ми и на които все още не мога да намеря отговор. Надявам се, че утре пациентката отново ще спомене този сън и ще имам възможност да изясня следните въпроси: кушетката в кабинета ми е била преместена близо до прозореца. Питам се на коя страна е главата и **къде съм разположен самият аз по отношение на сънуващата** (фиг. 3 и 4)?

Кушетката в общата чакалня, превърната в кабинет на моята колежка, също се намира близо до прозореца. При това в съня там няма никакъв прозорец... Нещо се затваря? Затворени стаи?

В първата част на съня присъствам само аз. Както вече казах, за мен е много важно да знам от коя страна на пациентката се намирам: от ляво или от дясно? Ако съм от дясната ѝ страна (в което съм убеден, но не е проверено), то е, защото тя иска да влезе в мен. Аз съм майка ѝ. Като облекло нося само гащета и съм легнал с гръб към нея. Навярно може да си зададете въпроса: защо не съм попитал за това пациетката, още когато ми разказваше съня. Бихте ли направили вие подобно нещо? Би ли било

lege artis да не я слушам в състояние на пълно разположение и очакване, да прекъсна нейния разказ и спонтанния поток на асоциациите ѝ, за да я попитам за един детайл, който има за мен чисто теоретично значение? Ако бях постъпил по този начин, замисълът ми би изгубил цялата си стойност. Това което желая да представя, е класическа анализа на сън, така както трябва обичайно да протича. Да се търси латентният смисъл остава главната задача, т.е. да се следват установените от Фройд правила за анализирането на сънища. Това, което всъщност бих искал, е да разширя нещо, което вече знаем. Искам да тествам, да сравня познатия път с новия резултат, който многократно се е повтарял в хода на клиничната ми практика: **образът на оралната или предедипова майка вдясно**. Освен това бях доволен от начина, по който пациентката беше разказала съня си – от нейния начин спонтанно да отбележи пространствените отношения в съня, може би благодарение на усета ѝ за значимостта на пространствените аспекти и поради професионалния ѝ опит като отговаряща в издателство за артистичното представяне на книги. Защо бих твърдял, че тя желае да влезе в мен?

Във втората част на съня аз отново присъствам и цялата сцена е изместена надясно (фиг. 5). Тук именно се развива ужасяващата сцена с момиченцето (със същите дълги коси като нея, момиченцето = пациентката). Жената лекар (моята колежка) ѝ забожда шишовете в задника (в бутовете„не в дупката”, както казва тя)[4].

Асоциациите ясно показват, че пациентката е свинската коледна шунка и че ще я пекат. Това, което тя не споменава, но което имплицитно присъства, е фактът, че тя ще мине през фурната (майчиния скут, задницата, корема на майката), с други думи, **вътре в майката**. „Не в дупката”, но анатомичното объркване е очевидно. По време на трудното раждане на собственото си дете, тя е имала идеята за изхождане (дефекация – по-ранен материал от анализата).

---

[4] Коледната свинска шунка се прави от бут. Шведски **sticka 1**. глагол. ‘чупя се, изпарявам се (*жаргонно значение* изчезвам, отивам си внезапно)’; **sticka 2.** глагол ‘бода, забождам, пробождам’. Този глагол носи двоен смисъл – тя с насилие **забожда** (шв. **sticker in**) шишовете в задника; **тя се чупѝ** (шв**. hon stack**). Така чрез механизма на сгъстяване на двете значения е изобразена в съня травмата (болката) от това, че майката изоставя и пробожда пациентката. Съновното желание е това да се предолее чрез проникване вътре в майката.

Тук става дума за архаична фантазия, чиято функция е **да премахне раздялата** и тъкмо това е **инфантилното желание на съня**. То е свързано с изключителен гняв и садизъм. В съня колежката ми е напълно луда. Самата пациентка е луда, когато излиза в коридора. Това е обичайният ѝ израз, когато е гневна: „Ще полудея!”. Сънят съдържа голямо насилие и много садизъм.

Както вече казах, втората част на съня се развива надясно (общата чакалня, фиг. 5).

Подобно на майката, аз не правя нищо. Чакалнята се превръща в работен кабинет на колежката. Чакалня = чакане. Чакане по време на дългото великденско прекъсване? Тук именно е поставен садизмът. Тук е приложен методът на колежката ми. Тук е приложен нашият метод.

Предстоящата раздяла отключва **садистичната атака срещу оралната майка вдясно**. Пациентката ще влезе със сила в утробата на майка си, за да премахне раздялата. Работата на съня използва символа: „двама лекари, двама колеги, двама аналитици с обща чакалня”, за да изобрази майката от първоначалните времена или, както заявява Р. Флис (R. Fliess 1973, стр. 71): "*two characteristically identical persons = mother ".*

Научих значението на този символ чрез един драматичен случай. През седемдесетте години провеждах терапия на пациентка, страдаща от тежка шизофрения. Когато тя ми позволи да надникна в нейния психотичен свят, тя ми разказа, че наскоро била имала **„сексуални отношения с двама мъже, двама пациенти, които се намираха в едно и също болнично отделение”**. Никой не ги беше видял. Било се случило в един подземен пасаж на болницата. Моята интерпретация, в светлината на това което знаех от Флис, че чрез това действие тя се опитва да се доближи до майка си, я разтърси изключително силно. Тя ми каза в тази връзка, че до този ден никой не ѝ бил засвидетелствал толкова разбиране и че аз съм Исус Христос (психотична идеализация в преноса).

Можем да разглеждаме съня като съставен от две части (F. Alexander, 1948, стр. 173). В първата се въвежда фигурата на съня (аз самият, в кабинета ми), а във втората част се изобразява забраненото желание: орално-садистичната атака срещу мен, като аз + колежката ми = майката, сме поставени заедно в общата чакалня, намираща се надясно.

Латентните мисли на съня биха могли да се формулират по следния начин: „Вие не правите нищо пред неизбежността на нашата раздяла. Аз полудявам. Мога да ви изкормя, да вляза във вас. Така ние няма да бъдем разделени”. Но „Да ви изям и да бъда изядена”, произлизат от същото орално-садистично ниво.

Въпреки едно такова разбиране на съня, все още остават редица въпроси, чакащи отговор. Да не забравяме, че нашето изследване е насочено към пространствените отношения в съня.

Същевременно вече бих могъл да твърдя, че промяната в подредбата на мебелите в кабинета ми от първата половина на съня (кушетката заема мястото до прозореца, в сравнение с обичайното разположение на мебелите) е довела до това, че **пациентката и аз** сме поставени косо **вдясно**. Всъщност мебелите в стаята са завъртяни на 90° надясно (фиг. 3 и 4).

Тук бих искал да поставя ударението върху факта, че ориентирането се осъществява винаги спрямо вратата на стаята, т.е., когато сме с лице към вратата на стаята, входната врата на апартамента, на къщата или на вилата. Единствено изхождайки от тази позиция, бихме успели да изследваме при параноидните пациенти посоките на проекцията на вътрешните обекти и нагонните импулси, „насочени” към съседите („преследвачите”). Клиничният опит показва, че лявата половина на архаичното пространство е пространството на преследването, пространството на *paranoïa vera.*

Параноидните феномени, произхождащи от отношенията с предедиповата майка вдясно и особено от разцепването-проекция на нейния образ (фантазиите за отравяне, удушаване и изяждане или чувството да бъдеш наблюдаван, шпиониран, записван и т. н.) могат, на първо време, да ни убегнат, като дясната страна на архаичното пространство може да изглежда „празна” и „няма”. По-задълбоченото клинично изследване обаче би трябвало да ги изяви.

Ако проекцията на първичните обекти се разпростира отвъд непосредственото съседско обкръжение и се разширява към кварталите и улиците (отношения между различните части на града), към града в неговата цялост (отношения между градове, агломерации или различни области), към цялата страна (отношения между различни страни) и в крайна сметка към континента (отношения между континенти), ориентацията се осъществява посредством *вътрешната картина на пациента за всички тези места*, което обикновено съвпада с тяхното изобразяване върху

географската карта. Според моя клиничен опит, върху тази ментална карта изток и юг съответстват на лявото, запад и север – на дясното. В това отношение менталната карта се различава от реалната географска карта. Виждаме, че категориите ляво-дясно, като основни елементи на архаичното пространство, изглежда следват един „жироскопичен принцип”.

Х. Щирлин (H. Stierlin, 1970, стр. 321) говори между другото и за „жироскопичната функция на вътрешните обекти”. Въвеждайки образа на жироскопа, Щирлин ни подсказва идеята за *посоки в пространството*, но той не следва по-нататък собствената си интуиция. Приемането на категориите ляво-дясно като архаични пространствени отношения тъкмо на вътрешните обекти (първичните обекти) с телесния-Аз може да ни помогне да разберем по-добре тяхната жироскопична функция. *Всъщност става въпрос за функция, която произтича от отношението между първичните обекти и телесния-Аз*. Тази функция позволява създаването на специфични повтарящи се посоки в пространството, които ни помагат да определим позицията на обектите, за да се ориентираме в крайна сметка точно спрямо тях. Тези идеи присъстват имплицитно и в оригиналната формулировка на Д. Анзиьо (D. Anzieu, 1994, стр. 12): „Тъй като е едновременно психичен и телесен, Аз-ът пренася в психиката пространствено-времевите измерения на тялото”.

По този начин клиничният опит и хода на разсъжденията ни позволяват да разкрием последователността на следните данни: **страни на тялото** —> интроекция —> вътрешни обекти или въображаеми родителски образи, деформирани от нагонните проекции в хода на развитието —> проекция —> външни обекти като заместители на вътрешните обекти, и техните специфични места в пространството (вкл. и тези на „преследвачите”) —> места в пространството, самите те инвестирани със символно значение (в крайна сметка чрез обектите).

Задавам си и други въпроси във връзка с втората част на съня. Има ли в общата чакалня, която е вдясно, нещо подобно на онова, което описах с понятието „разцепване-проекция на архаичния образ на майката”? (N.Kolev, 1976, 1990, 1991, 1993, 1997, стр. 735, 2004, стр. 163, 2011, стр.100). Какво е моето място в тази стая по отношение на пациентката ми? (фиг. 5).

Ето един цитат, избран от предишни мои текстове (N . Kolev, 1991):

„Първичният майчин образ (който при сериозно засегнатите болни приема формата на очевиден процес на интроекция-проекция поради тежки ранни травматизми) е сам по себе си градивен елемент на архаичното пространство и може дори несъзнавано да влияе на нашето разбиране за пространството като цяло.

От клиничния си опит научих, че асоциативният процес става също топологично свръхдетерминиран поради проекцията на този образ, така че различни места – видяни от ляво или от дясно в качеството им на основни елементи на архаичното пространство – биват инвестирани и придобиват смисъл. При психотичните пациенти и при сериозно засегнатите пациенти наблюдаваме по най-отчетлив начин как една разцепване-проекция на имагото на архаичната майка изглежда постоянно се осъществява в дясната половина на архаичното пространство. Там откриваме образа на една мразена и застрашаваща майка вляво, а вдясно - образа на една идеализирана и недостижима майка. Тези разцепени-проецирани представи могат да приемат различни символни форми или да се представят чрез конкретни външни обекти, но техните пространствени или географски отношения остават удивително постоянни.

Тази разцепване-проекция на майчиното имаго се проявява успоредно с един процес на разцепване на Аз-а (разбиран като self) със съответстващите себеобрази. Трудно ми е да определя по категоричен начин дали феномените, които описвам, са идентични с прословутата Клайнианска концепция за разцепване между „добра" и „лоша" майка (Mélanie Klein, 1946, стр. 280), тъй като, доколкото съм запознат, досега никой не е описал проекцията на разцепването в пространствени отношения (фиг. 1).

Все още не ми е напълно ясно коя част от разцепено-проектираното имаго на майката представлявам в общата чакалня. „Вие не правите нищо", казва пациентката. След това тя с тичане излиза в коридора, „близко до входната врата" (в близост до тоалетната!, фиг. 5) и започва да плаче. Самият факт, че „не правя нищо" провокира бягството и плача. В този контекст трябва да припомня, че като дете пациентката е страдала от енуреза. В анализата се изясни, че този симптом е ясно свързан с гнева ѝ, с предизвикателното ѝ отношение спрямо майката (Phyllis Greenacre, 1969 стр. 106-109).

Интересен факт: тя заема мястото на пациентка на моята колежка. Това изглежда може да означава, че аз съм мразената и застрашаваща майка (представата вляво от разцепено-проектираното имаго), а колежката ми е представата вдясно – идеализираната и недостижима майка. Всъщност, пациентката иска да проникне в нея, според манифестния сън. Колежката ми е тази, която приготвя „коледната свинска шунка". Но нищо от това не е потвърдено, доколкото местата на различните фигури в общата чакалня остават неизвестни.

СЪН №2 (ПРОДЪЛЖЕНИЕ) РАЗЦЕПВАНЕ-ПРОЕКЦИЯТА НА АРХАИЧНИЯ ОБРАЗ НА МАЙКАТА

Да минем сега към следващата сесия, която очаквах със сдържано любопитство. Дали пациентката щеше да се върне отново спонтанно към съня? Тя направи това, започвайки сесията с описание на интензивно чувство на световъртеж. Като ляга на кушетката, тя има усещането, че пада надясно и че стаята ще се преобърне и подът ще стане таван. Добавя, че по-скоро става дума за опасение това да не се случи. Междувременно в съзнанието ѝ се появяват картини на току-що родени деца. Държат ги за краката, с главата надолу, което превръща пода в таван. В майчиния корем те са плавали свободно. Тя мисли за **съня от предишния ден**.

„Аз съм само по гащета и съм ѝ обърнал гръб”. Според нея, това е „един вид разграничаване”. Мисли за това, че **нейната майка ѝ** е обръщала гръб, когато са си лягали.

Тогава я питам от коя страна съм лежал в съня и тя ми отговаря, че съм бил от дясната ѝ страна (sic!). В картината на съня **тя ни вижда отгоре**, легнали сме на кушетката: **тя от лявата страна, а аз – от дясната** (фиг.6).

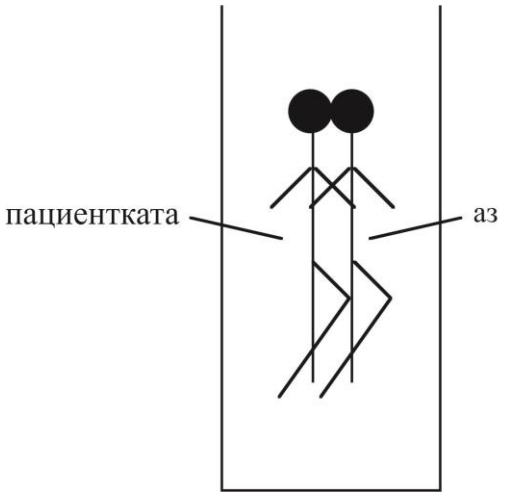

Фиг. 6

Спонтанният коментар на пациентката ме изненадва. За нея лявата страна винаги е била нещо отворено, плашещо. Дясната страна е сигурността, място, където може да се сгушиш. Искам да подчертая, че тези размисли на пациентката са спонтанни и както самата тя казва, **изцяло вдъхновени от вътрешно чувство.**

Да си припомним тук полемиката на Хайдегер (Heidegger) с Кант (Kant) в *"Sein und Zeit" („Битие и време",* 1927, стр. 96-97). В качеството си на философ, Хайдегер заявява:

„...Дясното и лявото не са нещо „субективно", тоест нещо, за което субектът би имал едно или друго чувство; това са посоки на ориентираното-битие в и към един свят, който всеки път вече ни е под ръка." „Само чрез чувството за разликата между двете ми страни, (Kant. I, 1786 - *Was heisst: Sich im Denken orientieren? 'Какво значи да се ориентираш в мисленето?')* аз не бих могъл по никакъв начин да се оправя в един свят" (стр. 96).

И още: „Психологичната интерпретация, според която Аз-ът би имал нещо „запаметено" (im Gedächtnis), се отнася всъщност до *екзистенциалното конституиране на битието-в-света*. (курсивът мой). Тъй като Кант не вижда тази структура, той пропуска и цялостното схващане за една възможна ориентация в конституирането. Ориентираното-битие към дясното и лявото се основава на същностната ориентация на *Dasein* изобщо, която от своя страна е същностно ко-детерминирана от битието-в-света. Впрочем, Кант не е загрижен да интерпретира тематично ориентацията: всичко, което той иска да покаже е, че всяка ориентация се нуждае от „субективен принцип". Тук „субективен" иде да покаже, че този принцип означава: *a priori"* (стр. 97).

Трябва ли, в качеството ни на психоаналитици, да приемем и да се задоволим с твърдение, според което категориите ляво-дясно се основават върху *„екзистенциалното конституиране на битието-в-света"*? Клиничният опит показва, че в този случай Кант (1786) е бил напълно прав, когато говори за субективен принцип.

В съня ние сме легнали като части от пъзел, десният ми крак е свит, както и нейният десен крак. Аз я утешавам. Тя цялата се е сгушила в мен. Обръщам ѝ внимание, че нищо не ни разграничава, както частите от пъзел, с изключение на това, което тя каза по отношение на гащетата – „един вид разграничаване" (фиг.6).

Картината на съня от фигура 7 сега е много по-ясна в сравнение с тази от фигура 4.

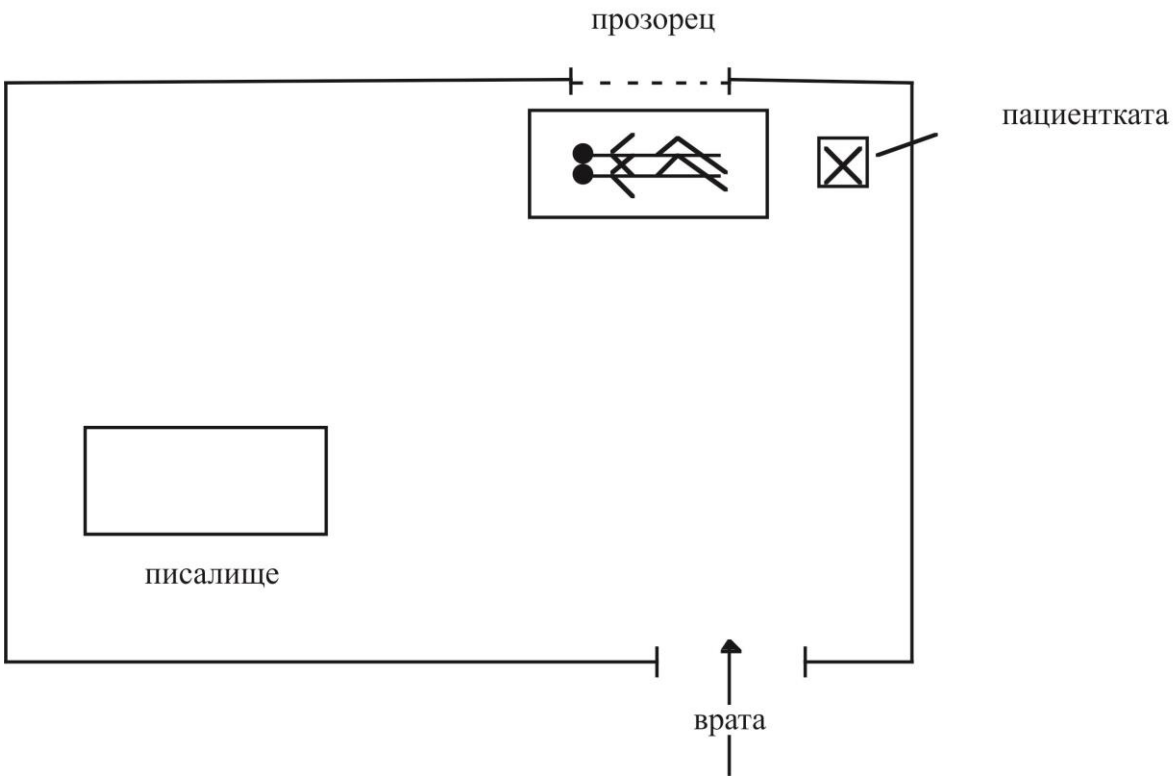

Фиг. 7

Още един факт, отнасящ се до друг изненадващ детайл. За да се види отгоре в лявата половина на леглото и да види мен – в дясната, тя трябва да се е намирала **в десния вътрешен ъгъл на стаята**, което тя потвърди (фиг. 7). Не можем ли да предположим, че в съня тя „се сгушва” в десния ъгъл на стаята, точно както казва самата тя във връзка с вътрешното си усещане за ляво и дясно? Трябва да призная, че изследването на пространствените отношения в тази първа част на съня се оказа за мен много по-разкриващо, отколкото се бях надявал.

Бих искал сега да привлека вниманието ви върху едно важно обстоятелство, което често пренебрегваме и което може да доведе до объркване и недоразумения.

В картината на съня, точно както в спонтанните детски рисунки, **двете половини на тялото се проектират „директно" – дясната вдясно и лявата вляво**. Сюзан Бах (Susan Bach, 1969, стр.16) твърди:

„В стотици рисунки на тежко болни деца наблюдавахме, че тяхната болест сякаш е „директно" проектирана върху хартията по такъв начин, че дясната половина на рисунката им отразява дясната страна на тялото, а лявата половина – лявата; сякаш бяха потопили дланите си в цветна боя и ги бяха поставили върху хартията" (фиг. 8).

Безкрайна връзка

Фиг. 8 по Susan Bach

Фиг. 9 по M. C. Escher

Художникът „обръща страните" и вижда „обективно", както по-големите деца и възрастните в будно състояние: лявата половина на тялото на другия е представена в дясната половина на изображението и обратното (фиг. 9, M. C. Escher, 1971). Ако изследваме по този начин картината на съня от фиг. 6, моето място би било отляво на сънуващата, но нещата не стоят така, когато става въпрос за образите в съня. Пациентката ми потвърди, и то с основание, че съм се намирал от дясната ѝ страна.

Също толкова впечатляващи се оказаха пространствените отношения във втората част на съня. За мое удовлетворение те потвърждават

вижданията ми върху разцепване-проекцията на архаичната майка вдясно. **Ето разположението на фигурите в общата чакалня.**

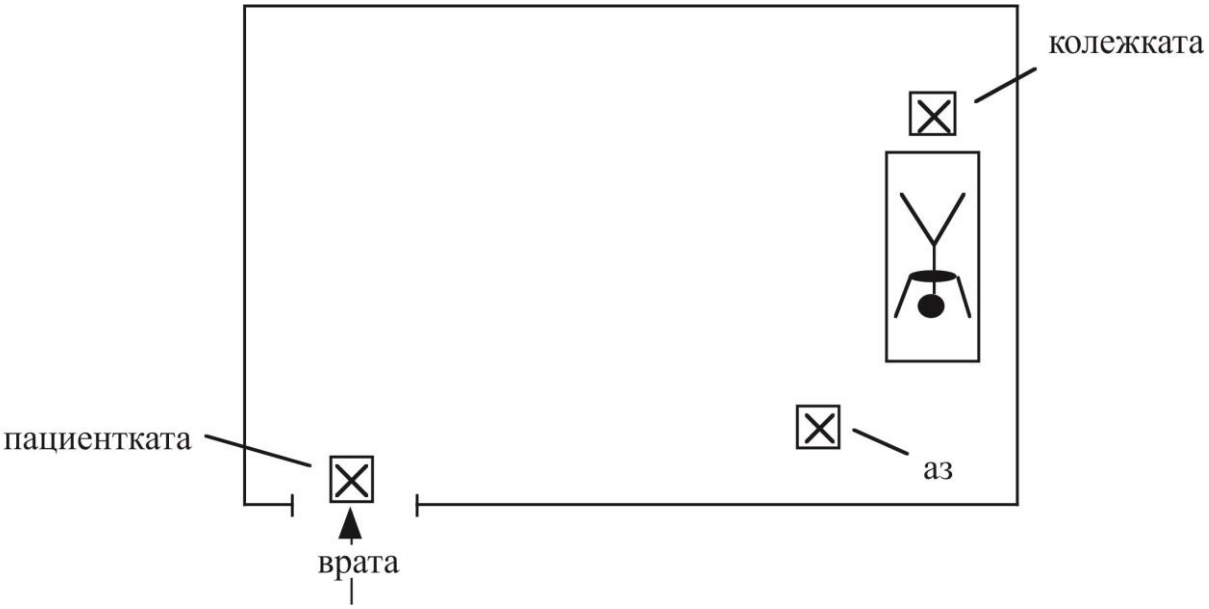

Фиг. 10 Обща чакалня, превърната от съня в кабинет на колежката

Пациентката се намира в близост до вратата. Няма прозорец. На страната, където в реалността е прозорецът, сега се намира кушетка. Момиченцето е на четири крака, като на схемата. Аз седя във фотьойл намиращ се на същото място, което заема в реалността, и оставам пасивен (фиг. 10).

По думите на анализираната **това е един вид сатанизъм: аз не правя нищо, но съм отговорен за всичко** (sic!). Така аз представлявам лявата част на разцепено-проецираното в дясната половина на архаичното пространство майчино имаго, мразената и застрашаваща майка (фиг.1).

„Ще бъде ли сложена да се пече във фурната?” Хрумва ѝ, че на шведски за бременна жена се казва, че има кифличка във фурната. В този момент мога да ѝ представя **цялостната интерпретация на инфантилното желание на съня: да влезе със сила в мен (майката), за да премахне предстоящата раздяла.**

Тя приема и продължава с разсъждения върху тази интерпретация. Действително майка ѝ била дебела като прасе, но и тя самата е прасе. Сексуалният ѝ живот е бил като на прасе. Снощи много е мислила върху това, което ѝ бях казал за Лутер[5]. Сесията приключва и имам чувството, че диалогът е отворен и че той ще продължи след прекъсването за Великден.

В хода на лечението след това прекъсване се случи отново да се появят сънища, имащи за тема прераждането и представящи подобни пространствени отношения. Анализата на тези сънища обогати разбирането на съня, свързан с „коледната свинска шунка". Тя иска да се върне в майчината утроба, за да премахне раздялата, но едновременно с това, **да се роди отново като момче**. Две теми се застъпват тук, изглежда винаги присъстващи при пациентки: раздялата с майката и фантазията за кастрация[6].

В заключение, бих искал да се върна към централната тема на това изложение, а именно разцепване-проекцията на архаичния образ на майката в дясната половина на архаичното пространство. Във втория сън тази разцепване-проекция приема формата на символна представа посредством двама колеги, двама лекари, двама психоаналитици в обща чакалня (фиг. 10).

Нека отбележим тук още един детайл от динамиката на съня. Във втората част, когато пациентката напуска кабинета ми, отначало при нея наблюдаваме опит да разцепи-проектира образът на колежката ми вдясно – тя е поставена в помещението вдясно от коридора и изглежда напълно луда от ярост (фиг. 5); но в същото време, както виждаме по-късно, общата чакалня е превърната в кабинет на колежката ми (още едно изместване на дясно).

---

[5] В Швеция официалната религия е лутеранска.

[6] Видимото несъответствие, че пациентката сънува за коледна шунка преди Великден става разбираемо от основното желание в нейното несъзнавано – да се върне в утробата на майката, за да не се разделя с нея (не на собственото си раждане, както в сън № 1, не на Рождество Христово). Ако се прероди (възкръсне като Христос на Великден), то тя трябва да бъде момче.

M2=колежката ми в общата чакалня (вдясно на коридора), превърната в неин кабинет.

M1= колежката ми, „яростна”, в помещението вдясно от коридора.

(фиг. 1 и фиг. 5).

Този вариант на конфигурацията на разцепване-проекцията на майчиния обект вдясно е описан в друго изследване.

(N. Kolev, 2011, стр. 104).

M1= аз M2=колежката ми.

Това е крайната конфигурация на разцепване-проекцията на образа на архаичната майка в общата чакалня.

(фиг. 1 и фиг. 10).

Трябва да подчертая факта, че възможността за разбиране и за разпознаване на конфигурацията на разцепване-проекцията беше предшествано от клиничен материал извън преноса. Пациентката многократно разказваше, че си е намерила **две нови приятелки, две самотни майки, които отглеждат сами синовете си**. Момчетата бяха на същата възраст като собствения ѝ син и се бяха оказали **в един и същи клас** при започване на училище. Пациентката беше поразително негативно настроена в оценките си спрямо едната от тези жени, приятелката А1. Тази жена често я възмущаваше и вбесяваше („ще полудея”). Тя занемарява дома си, не готви, държи се грубо и неприятно към сина си. Другата приятелка А2 е, напротив, впечатляващо идеализирана. Пациентката говори с голямо удоволствие за обзавеждането на жилището ѝ, за хубавите ѝ мебели, за нейния вкус към картини и книги. Тя винаги

приготвя малки вкусни ястия. Добре се грижи за сина си, който е много добър ученик. Тя винаги е спокойна и приятна. „Аз никога не бих могла да съм като нея”, казва пациентката със съжаление. Именно с тази приятелка А2 тя искаше да наеме вила за почивка_ през лятото (виж сън №1 Къщата-кутия на изток).

Очевидно е, че **двете приятелки, двете самотни майки със синове, учещи в същия клас като сина на пациентката**, са били несъзнавано „избрани” от нея да представят символно нейното разцепване-проекция на архаичния майчин образ. Нека също така отбележим, че характеристиките на всяка една от тези жени отговаря учудващо добре на себеобразите на самата пациентка съгласно собствените ѝ описания. Анри Рей (Henri Rey, 1994, стр. 39) съвсем правилно отбелязва, че при определени пациенти „има само една реалност – реалността на вътрешния фантазиран свят”.

Пространствените отношения в конфигурацията на разцепване-проекция на майчиния обект в **материалната реалност** (географията на града, фиг. 11) са постоянни, също както тези в общата чакалня от съня (фиг. 10).

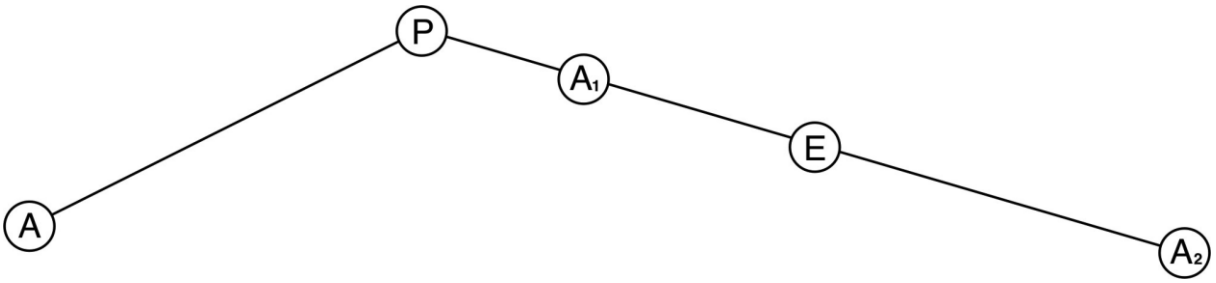

Фиг. 11

Скица на част от плана на град Стокхолм, с местата, имащи отношение към конфигурацията на разцепване-проекцията на архаичния майчин образ на пациентката.

A) аналитичният кабинет.

P) блокът, в който живее пациентката.

A1) блокът, в който живее приятелката A1= M1.

E) училището на сина и на двете му приятелчета.

A2) блокът, в който живее приятелката A2 = M2.

Случайно познавам добре топографията на тази част на града с всичките тези места и можех с лекота да следвам спонтанния разказ на пациентката, без да задавам въпроси. Ясно се вижда, че местата в които живеят двете приятелки, се намират вдясно (на изток) от жилищния блок на анализираната и сочат разцепване-проекцията на архаичния образ на майката вдясно (M1, M2, фиг. 1). По този начин двете приятелки са символният израз на архаичната майка, също, както вече казах, такива са и двамата колеги, двамата аналитици в преноса посредством съня (фиг. 10). Това което е очевидно, е удивителното постоянство в посоките на пътищата, които поемат проекциите в материалната действителност (градската география) и в съня.

Към края на анализата си пациентката се премести да живее в квартал на Стокхолм, разположен на югозапад (на ляво) от стария ѝ адрес, (фиг. 11) за да срещне един млад човек (заместител на брата?), да се ожени за него и да роди второто си дете. Отваря се ново измерение – това на архаичното пространство вляво. Не можем ли тогава да говорим за „**мястото като съдба**”? (фиг. 1).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След доста продължителната анализа на тези два съня, бих желал да привлека вниманието ви към следните точки:

1. Моята основна теза е, че оралната или по-скоро предедиповата майка изглежда винаги е представена вдясно или в дясната половина на архаичното пространство, независимо от водещата ръка на индивида.

2. Тази основна теза изглежда да има значителни последици за конфигурацията на сънищата, за локализацията на симптомите, а оттук – благодарение на познанието за пространствените отношения на първичните обекти под формата на интроекти – и за структурирането на част от психопатологията, като последица от разцепване-проекцията на предедиповата майка вдясно.

3. Храня надеждата, че тази основна теза с нейната „обективна" страна и нейната лесна достъпност (тя може да бъде проверена емпирично чрез ориентацията в буквалния смисъл на думата), ще отвори ново измерение в аналитичния материал и ще позволи да задълбочим разбирането му.

БЕЛЕЖКА към българския превод на текста от Януари 2016.

В предговора на една книга, която моята пациентка е издала на шведски и финландски език през 2011, открих следното: „Когато преди много години стоях пред една черна стена, която по-рано не бях виждала (тя се намираше вътре в мен), поех трудния път към едно по-дълбоко самоопознаване и потропах по вратата на един фройдистки психоналитик.

Тази личност стана мой духовен водач в продължение на близо шест години. През тези сутрини се радвах да се събудя от сънуването и карах велосипеда си в щастливо очакване към психонализата, за да отгатна посланията на съня. Често визитата ми свършваше със свличане от кушетката на аналитика, с една кървяща рана, която постоянно се отваряше и заваряше, сякаш не искаше да заздравее. Слава Богу, моята ситуация се променяше с всяка следваща година и когато краят на анализата наближи, черната стена удивително се промени; бе боядисана в по-светли цветове и в нея се видя полуотворена врата.

Аз винаги ще съм благодарна за тези „пет дни в седмицата” - години.

БИБЛИОГРАФИЯ

Abraham K. (1924), Esquisse d'une histoire du développement de la libido basée sur la psychanalyse des troubles mentaux, in: *Oeuvres complètes*, *2*, Paris, Payot, 1973, p. 255-313.

Alexander F. (1948), Dream pairs, in: *Fundamentals of psychoanalysis*, New York, Norton p. 173-175.

Anzieu D. (1985), Le fantasme d'une peau commune avec la mère et ses variantes narcissiques et masochistes, in : *Le moi-peau*, Nouvelle édition revue et augmentée,Paris, Dunot, 1995, p. 62-66.

Anzieu D. (1994), *Le Penser*, Du Moi-peau au Moi-pensant, Paris, Dunod.

Bach S. (1969), Spontaneous Paintings of Severely ill Patients, A Contribution to Psychosomatic Medicine, in: *Acta Psychosomatica*, Bâle, Documenta Geigy. Cette petite monographie est la version anglaise d'une article publié dans la revue *Acta Psychosomatica*, No 8, 1966: "Spontanes Malen sehr erkranker Patienten".

Brunswick R. M. (1940) The Preoedipal Phase of the Libido Development. *The Psychoanalytic Quarterly*, 9: 293-319. Traduction francaise dans *Revue Francaise de Psychanalyse*, 1967, 31: 267-291.

Erikson E. H. (1958), *Young Man Luther*, A Study in Psychoanalysis and History, New York, Norton.

Escher M. C. (1971) *The Graphic Work of M.C.Escher*, New York , Ballantine.

Fliess R. (1973), *Symbol, Dream and Psychosis*, New York, International UniversitiesPress.

Freud S. (1916/1917), *Introduction à la psychanalyse*, Paris, Petite Bibliothèque Payot, 1974.

Freud S. (1900), *L'interprétation des rêves*, Paris, Presses Universitaires de France, 1973.

Freud S.(1933), *Nouvelles conférences d´introduction à la psychanalyse*, Paris,Gallimard,1984.

Greenacre P. (1945), Urinating and Weeping, in : *Trauma, Growth and Personality,* New York, International Universities Press, 1969, p. 106-109.

Grunberger B. (1971), *Le narcissisme*, Essais de Psychanalyse, Paris, Petite Bibliothèque Payot ,1975 .

Heidegger M. (1927), *Être et Temps*, traduction française d'Emmanuel Martineau, Paris, Authentica , 1985.

Klein M. (1946) Notes sur quelques mecanismes schizoides, in : *Développements de la Psychanalyse*, Paris, Presses Universitaires de France, 1966 , p.274-300.

Kolev N. et Moore N (1976) La latéralisation du conflit. Le symbolisme de la gauche et de la droite. Communication devant *Le5eme Congres International de Medecine Psychosomatique*, Paris , 9-12 septembre 1976.

Kolev N. (1990) Observationer beträffande kastrationkopmplexet hos kvinnor (Observations sur le complexe de castration chez la femme) . Communication devant la
Societe psychoanalytique Suedoise, le 6 juin 1990.

Kolev N. (1991) An unknown dimension of paranoia – the significance of archaic space. Communication devant *The 10 th International Symposium for Psychotherapy ofSchizophrenia*, Stockholm, 11-15 august 1991.

Kolev N. (1993) Rumslig gestaltning av drömmen. ”Orientering” i drömmen (Configuration spatiale du rêve. ”Orientation” dans le rêve).Une version a été presentée au *15e Congres Psychanlytique Nordique*, Malmö,1-4 aout 1996.

Kolev N.(1997) Introduction à l´étude de l´espace archaique. *L´Évolution Psychiatrique*,62 : 721-742.

Kolev N.(2004) The Concept of Archaic Space and it´s Clinical Use in Psychopathogy,
in: Todorov O. (ed .) *Contemporary Psychoanalysis: Meetings in Bulgaria*, Sofia, Lik,
New revised edition 2009,pp.141-192 (in Bulgarian).

Kolev N. (2011) The Concept of Archaic Space. *The Scandinavian PsychoanalyticReview*, 34: 95-107.

Ray.H.(1994) *Universaux de Psychanalyse dans le Traitement des Etats Psychotiques et Borderline*, Paris, Editions du Hublot,2000.

Stekel W.(1910) Rechts und Links. *Zentralblatt fur Psychoanalyse und Psychotherapie*, 1:67-68 (cité par R.Fliess,1973,p.12).

Stierlin H. (1970), The Functions of Inner Objects. *The Internatinal Journal of Psychoanalysis*, 51: 321-329.